

Remix โดย Lawrence Lessig

ในบรรดาสมมติฐานทั้งหมดในโลกเศรษฐศาสตร์และธุรกิจตั้งแต่ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมเป็นต้นมา หนึ่งในสมมติฐานที่ยืนยงคงกระพันที่สุดคือความเชื่อที่ว่า กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลเป็นเงื่อนไขหลักที่จำเป็นต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ รัฐมีหน้าที่ส่งเสริมและปกป้องกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลอย่างสุดความสามารถ ด้วยกลไกกฎหมายและการปราบปราม

แต่บัดนี้โลกได้เปลี่ยนแปลงไปจนแทบไม่เหลือเค้าเดิมโดยเฉพาะสำหรับ "คนเมือง" ผู้มีการศึกษา อินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีการสื่อสารทำให้คนสร้างและแปลงงานสร้างสรรค์ให้เป็น "ข้อมูลดิจิทัล" ได้อย่างรวดเร็ว ทำซ้ำและเผยแพร่งานนั้นได้ไม่สิ้นสุดด้วยค่าใช้จ่ายน้อยมากหรือไม่มีเลย โดยไม่ทำให้งานดั้งเดิมขาดตกหรือบกพร่องไป พฤติกรรมของผู้บริโภคที่ใช้ชีวิตในโลกดิจิทัลมากขึ้นเรื่อยๆ

เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเกินกว่าที่ระบบกฎหมายและทัศนคติของบริษัทหวงลิขสิทธิ์จำนวนมากจะตามทัน "ผู้ใหญ่" หลายคนที่ไม่คุ้นเคยกับโลกดิจิทัลเชื่ออย่างหตู่ว่า การละเมิดลิขสิทธิ์ที่แพร่หลายในโลกนั้น เป็นเพียงตัวอย่างล่าสุดของภาวะศีลธรรมเสื่อมโทรมในสังคมสมัยใหม่

ถ้าคุณเป็นหนึ่งใน "ผู้ใหญ่" ที่มองสังคมดิจิทัลในแง่ร้ายอย่างนั้น Remix หนังสือเล่มล่าสุดของ Lawrence Lessig หนึ่งในนักคิดในดวงใจของผู้เขียน จะทำให้คุณเปลี่ยนใจหรืออย่างน้อยก็มองเห็นมิติอันหลากหลายซับซ้อนของวิถีชีวิตยุคดิจิทัล ที่จะทำลายมายาคติเกี่ยวกับการละเมิดลิขสิทธิ์ พร้อมทั้งสร้างความเข้าใจต่อกระบวนการที่คนใหม่ที่กำลังเปลี่ยนโลกขึ้นมาแทนที่

Remix คือคำตอบของ Lessig ต่อคำถามใหญ่ว่า "การที่คนทั้งรุ่นถูกประณามว่าเป็นอาชญากรไซเบอร์นั้นหมายความว่าอะไรต่อสังคม?" หนังสือเล่มนี้ต่อยอดความคิดหลักของ Lessig ที่อธิบายตั้งแต่เรื่อง Free Culture นั่นคือ ถ้าเราอยาก "ประกาศสงครามกับการละเมิดลิขสิทธิ์" อย่างที่รัฐบาลหลายประเทศชอบทำ เราก็ต้องเตรียมพร้อมที่จะรับมือกับความเสียหายนานัปการที่จะเกิดขึ้น ความเสียหายที่ผู้ประกาศสงครามอาจไม่ตั้งใจ แต่อาจมีมูลค่าสูงกว่าประโยชน์ที่สังคมคิดว่าจะได้รับจากการปราบปรามผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ นั่นเป็นเพราะพฤติกรรมของคนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะเด็ก ๆ ที่เติบโตมากับคอมพิวเตอร์ ได้เปลี่ยนไปในทางที่กฎหมายตามไม่ทันหรือมองไม่เห็น และบริษัทที่เห็นแก่ตัวก็อยากให้กฎหมายลิขสิทธิ์เป็นอย่างเดิมต่อไป ตัวเองจะได้ฉวยโอกาสทำเงินจากงานที่สร้างเมื่อนานมาแล้ว แทนที่จะทุ่มเทพลังงานให้การสร้างงานใหม่

Lessig อธิบายว่า การงานเก่าในรูปแบบดิจิทัลมาดัดแปลง ผสมผสาน และต่อยอดเป็นงานใหม่นั้นเป็นส่วนสำคัญของกิจกรรมสร้างสรรค์ของคนหนุ่มสาวในปัจจุบัน แต่การใช้ประโยชน์จากงานเก่า ที่เรียกว่า "remix" หรือ "mashup" รวมทั้งการแบ่งปันไฟล์ดิจิทัลระหว่างกัน (file-sharing) ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ธรรมดาสำหรับผู้บริโภคยุคใหม่ กลับเป็นกิจกรรมที่ผิดกฎหมายลิขสิทธิ์ปัจจุบัน และแทนที่มาตรการปราบปรามการละเมิดลิขสิทธิ์ของภาครัฐจะส่งผลให้คนทำผิดกฎหมายน้อยลง มันกลับทำให้คนจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ รู้สึกว่ากฎหมายไม่ยุติธรรม เข้าข้างบริษัทยักษ์ใหญ่ และเป็นอุปสรรคต่อการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ในทางที่สร้างสรรค์และเพื่อการศึกษา ประเด็นหลักของ Lessig ที่เขาพยายามพิสูจน์ใน Remix คือ ถึงเวลาแล้วที่ทุกฝ่ายจะมาร่วมกันพิจารณาว่า "สงคราม" ที่ประกาศต่อผู้ละเมิดลิขสิทธิ์นี้มีต้นทุนที่สูงเกินไปหรือไม่

Lessig เริ่มต้นหนังสือเล่มนี้ด้วยวิธีเดียวกับที่เขาชอบใช้ขึ้นต้นหนังสือเล่มก่อนๆ นั่นคือ ด้วยการวาดภาพอดีตให้เห็นว่า งานสร้างสรรค์ก่อนยุคดิจิทัลมักเป็นผลผลิตของ "วัฒนธรรมเสรี" ที่ส่งเสริมให้คนซึ่งล้วนเป็น "มือสมัครเล่น" สร้าง แบ่งปัน และแลกเปลี่ยนงานของตัวเองกับคนอื่น ๆ ในชุมชน ในทางที่เป็นประชาธิปไตยอย่างยิ่ง เมื่อดนตรีกลายเป็นอุตสาหกรรม วัฒนธรรมมือสมัครเล่นถูกแทนที่ด้วยวัฒนธรรมมืออาชีพ เปลี่ยนประชากรส่วนใหญ่จากผู้ผลิตให้กลายเป็นผู้บริโภค และในกระบวนการนั้นก็ทำให้งานสร้างสรรค์ตกเป็นเป้าของแนวคิดที่ว่างานทุกชิ้น

จะต้องมีใครครอบครอง “เป็นเจ้าของ” มากขึ้น และดังนั้นการใช้งานสร้างสรรค์ที่เป็นผลผลิตของกระบวนการผลิตแบบอุตสาหกรรมจึงมีข้อจำกัดมากขึ้นเรื่อยๆ

ตลอดระยะเวลาส่วนใหญ่ของศตวรรษที่ 20 เป็นโชคของผู้บริโภคที่ข้อจำกัดการใช้ผลผลิตของวัฒนธรรมมีอาชีพมีข้อจำกัดทางกฎหมาย แต่เป็นข้อจำกัดโดยธรรมชาติที่เป็นผลจากข้อเท็จจริงที่ว่า การใช้ ทำซ้ำ หรือดัดแปลงงานสร้างสรรค์ของผู้อื่นนั้นทำได้ยากและมีต้นทุนสูง ยกตัวอย่างเช่น คนที่อยากผลิตซังงานดนตรีจะต้องหาทางเข้าไปใช้สตูดิโออัดเสียงของมีอาชีพ การทำซ้ำข้อเขียนก็เช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ เป้าหมายของกฎหมายลิขสิทธิ์ในยุคแรกเริ่มจึงอยู่ที่การป้องกันไม่ให้หลายสำนักพิมพ์แข่งกันออกเวอร์ชันต่างๆ ของข้อเขียนเดียวกัน ไม่ได้อยู่ที่การจำกัดผู้บริโภคไม่ให้ใช้ข้อเขียนเหล่านั้น

ยุคคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเปลี่ยนแปลงสถานการณ์นี้ไปอย่างสุดขีด เพราะทำให้คนจำนวนมากมหาศาลสามารถทำซ้ำและดัดแปลงงานสร้างสรรค์แทบทุกรูปแบบได้บนคอมพิวเตอร์ส่วนตัวของตัวเองโดยแทบไม่มีค่าใช้จ่ายใดๆ หากมองในด้านบวก เทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงงานสร้างสรรค์ส่วนใหญ่ให้กลับไปอยู่ในเขตแดนของวัฒนธรรมมือสมัครเล่นคล้ายกับในอดีต ผิดกันแต่เทคโนโลยีทำให้วัฒนธรรมสมัครเล่นมีพลัง ทักษะ และคุณภาพสูงจนหลายชิ้นดูราวกับเป็นฝีมือของมีอาชีพ แต่ในด้านลบ เทคโนโลยีเหล่านี้ทำให้ขอบเขตของกฎหมายขยับขยายจากผู้ผลิตไปสู่ผู้บริโภครายย่อยซึ่งเป็นผู้ผลิตเองด้วย ส่งผลให้วัฒนธรรมซึ่งเรามีส่วนสร้างนั้นไร้เสรีมากขึ้นเรื่อยๆ Lessig อธิบายว่า ข้อจำกัดที่ตีกรอบวัฒนธรรมเสรีนั้นไม่ใช่ด้วยกฎหมายเพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงเทคโนโลยีเองด้วย เช่น digital rights management (DRM) ที่จำกัดการใช้เนื้อหาในทางที่ก้าวล่วงเกินเลยกฎหมายไปมาก เช่น กฎหมายลิขสิทธิ์ไม่ห้ามเจ้าของหนังสือให้อ่านมันได้ครั้งเดียว หรือห้ามไม่ให้เพื่อนยืมหนังสือเล่มนั้น แต่ DRM สามารถตีกรอบการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในทางที่ละเอียดถี่ถ้วนขนาดนี้ได้ คำถามคือมันเป็นเรื่องสมควรแล้วหรือ

Lessig นำเสนอตัวอย่างมากมายใน Remix ที่ชี้ให้เห็นว่า สงครามต่อต้านการละเมิดลิขสิทธิ์ได้ย้ายจุดโฟกัสไปแล้ว จากการห้ามทำซ้ำและเผยแพร่เนื้อหาที่ไม่ได้รับอนุญาต ไปสู่การควบคุมการใช้เนื้อหาดิจิทัลของคนธรรมดาๆ ในกิจกรรมสร้าง, remix, และ mashup ซึ่งเป็นหัวใจของวัฒนธรรมมนุษย์ ในช่วงท้ายของหนังสือ Lessig เรียกร้องให้มีการปฏิรูปกฎหมายและกลไกเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ทั้งหมด ในทางที่จะเอื้ออำนวยให้วัฒนธรรมใหม่เบ่งบาน เคารพในสิทธิของผู้สร้างงาน แต่ในขณะเดียวกันก็ส่งเสริมการสร้างสรรคและปลดปล่อยเด็กรุ่นใหม่ออกจากป้าย “อาชญากรไซเบอร์” เวลาที่พวกเขาสร้างสรรค์และแบ่งปันงานในโลกดิจิทัล

ถ้าคุณอยากรู้ว่าเหตุใด Lessig จึงประกาศว่า “แม้แต่คนดีก็จะกลายเป็นโจรสลัดในโลกที่กฎเกณฑ์เหลวไหลอย่างสิ้นเชิง” และเหตุใดเขาจึงบอกว่าเราจึงต้องการโมเดลเศรษฐศาสตร์ที่ใหม่ถอดด้าม โมเดลแบบ “ลูกผสม” ที่เข้าใจว่าความต้องการของปัจเจกที่จะแบ่งปันงาน และความต้องการเชิงพาณิชย์ของธุรกิจ สามารถร่วมกันสร้างมูลค่าให้กับสังคมโดยไม่ต้องมีใครถูกตราหน้าว่าเป็น “คนเลว” คุณก็จำเป็นต้องอ่าน Remix – หนังสือที่จะทำให้คุณเข้าใจกระบวนการทัศน์ใหม่ที่ขับเคลื่อนวิถีชีวิตในศตวรรษที่ 21 รวมถึงความล้าหลังของระบบกฎหมายและวิชาเศรษฐศาสตร์กระแสหลักในการจัดการกับกระบวนการทัศน์ดังกล่าว.